

УДК 347.94:347.47
DOI 10.37566/2707-6849-2021-1(34)-7

Дмитро СВОЯК,
*суддя Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду
Київської області,
тренер Національної школи суддів України*

ЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДЕЛІКТУ У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ СПОРУ

Постановка проблеми. Загальне правило обов'язку доказування і подання доказів кожною зі сторін у цивільному процесі, яке обумовлено засадою їх змагальності, у справах про відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями або бездіяльністю, вимагає на підставі приписів Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), що регулюють ці правовідносини, визначення обставин, які має доводити кожна зі сторін процесу.

Матеріальне право, що регулює деліктні правовідносини, не визначає чіткого переліку таких обставин відносно кожної зі сторін процесу. Процесуальні норми встановлюють загальні засади доказування та не містять такого розподілу обов'язку сторін саме щодо деліктних спорів.

Такі визначення мають місце у наукових дослідженнях і в судовій практиці як щодо загальних деліктних правовідносин, так і щодо спеціальних деліктів.

Оскільки правова визначеність є необхідним елементом принципу верховенства права, що визначений ст. 8 Конституції України, та права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, її досягнення має бути покладено в основу діяльності Верховного Суду, висновки якого відповідно до частини четвертої ст. 263 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) мають бути враховані судом при виборі норми права до спірних правовідносин, і, відповідно, судів першої та апеляційної інстанцій.

Отже, визначення змісту деліктних правовідносин і розподіл обов'язку доведення його елементів між сторонами справи мають суттєве значення у правозастосовній практиці при вирішенні відповідних судових спорів.

Актуальність теми. Неправильне визначення обсягу обставин, які підлягають доказуванню у деліктних спорах, по відношенню до кожної зі сторін процесу призводить до неоднакового правозастосування та відповідно недосягнення завдань цивільного судочинства.

Відсутність правової визначеності щодо питання розмежування обов'язків доказування в деліктних справах між сторонами створює передумови для сумнівів у учасників справ щодо справедливого судочинства та негативно впливає на довіру до судової влади загалом.

Метою цієї статті є визначення елементів складу генерального делікту, які підлягають доказуванню сторонами при вирішенні спору щодо відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями або бездіяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання елементів у деліктних правовідносинах останнім часом здійснювали вітчизняні науковці Д. Боброва, С. Гринько, І. Канзафарова, Б. Карнаух, Т. Ківалова, І. Костяшкін, О. Отраднова, О. Сліпченко та ін.

Однак не повністю визначеним і спірним у судовій практиці залишилось питання розподілу елементів складу генерального делікту, які підлягають доказуванню кожною зі сторін при вирішенні спору щодо відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями або бездіяльністю, що вимагає проведення наукового дослідження саме в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Правові механізми забезпечення відшкодування шкоди, завданої внаслідок неправомірних дій, у сучасній юриспруденції мають витоки з римського права.

При цьому ключовим питанням застосування цих механізмів було встановлення саме факту заподіяння такої шкоди, а також особи, яка вчинила такі дії. Так, С. Гринько зазначає, що, крім загальної умови виникнення делікту – шкоди, у римському праві виділяли умови, що характеризували окремі делікти (вина, протиправна (недозволена) дія, причинний зв'язок між протиправною дією деліквента та шкодою) [1, с. 66–69].

Сучасні положення деліктного зобов'язання здебільшого спираються на сформульовані у середині минулого століття Г. Матвєєвим тези, що підставою цивільно-правової відповідальності є склад правопорушення, до якого відноситься сукупність об'єктивних та суб'єктивних елементів [2].

Р. Южека, інтерпретуючи слова Г. Матвєєва, якими він визначав склад правопорушення, зазначив, що останній є тим юридичним фактом, який породжує правовідносини між правопорушником і потерпілим та створює певні «претензії»

потерпілого й обов'язки порушника з відшкодування збитків, завданих протиправною дією [3, с. 177–179].

Українська система деліктного права як представниця континентально-європейської сім'ї системотворчим принципом має делікт генеральний.

Досліджуючи природу класифікації зобов'язань відшкодування шкоди, Т. Ківалова вказує, що загальний або генеральний делікт визначає загальні засади відповідальності за завдання позадоговірної шкоди, до яких, зокрема, належать такі вимоги: 1) шкода, завдана особі або майну, має бути відшкодована у повному обсязі особою, яка цю шкоду заподіяла; 2) сам факт завдання шкоди особі або майну незалежно від того, у сфері яких відносин її було заподіяно, визнається протиправним, якщо особа, котра завдала шкоду, не доведе, що діяла вона правомірно; 3) склад цивільного правопорушення, який слугує підставою деліктного зобов'язання, закріплений у загальній нормі про деліктні зобов'язання. Він містить у собі такі елементи, як шкода, протиправна поведінка, причинний зв'язок, вина заподіювача шкоди [4, с. 40–46].

Через призму генезису правових ідей щодо значення вини в деліктних зобов'язаннях С. Гринько, стверджує, що сьогодні в юридичній науці та цивільному законодавстві загально визнано, що для виникнення деліктних зобов'язань необхідна наявність вини заподіювача шкоди [5, с. 51–57].

Хоча, для спеціальних деліктів вина заподіювача шкоди виступає факультативним елементом, оскільки у визначених у законі випадках відповідальність може наставати за відсутності вини, що запроваджено задля забезпечення основної функції цивільно-правової відповідальності – відшкодування заподіяної шкоди або збитків. Зокрема, в Україні правовий інститут відповідальності без вини застосовується у випадках завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки [6, с. 146–151].

Отже, традиційним у сучасній вітчизняній правовій доктрині є розуміння підстав виникнення генерального делікту через сукупність таких обставин, як наявність шкоди, протиправна поведінка заподіювача шкоди, причинний зв'язок між діями заподіювача шкоди та настанням наслідків у вигляді шкоди, а також вина заподіювача шкоди.

Можна казати, що зазначене розуміння генерального делікту є усталеним у сучасній судовій практиці. Однак при розгляді судових спорів про відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями, перед суддею постає неабияка складність – йому належить розв'язати заплутаний клубок із багатьох фактичних обставин і дати правову оцінку ситуації в цілому [7, с. 229–236].

Зважаючи на це, з метою забезпечення єдності судової практики з цього питання Пленумом Верховного Суду України було розроблено та ухвалено постанови № 6 від 27 березня 1992 року «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» [8] та № 4 від 31 березня 1995 року «Про

судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» [9], які до 14 листопада 2017 року були основним дороговказом правозастосування у спорах про відшкодування шкоди.

Зокрема, у п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27 березня 1992 року зазначалось, що, розглядаючи позови про відшкодування шкоди, суди повинні мати на увазі, що шкода, заподіяна особі і майну громадянина або заподіяна майну юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її заподіяла, за умови, що дії останньої були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки – незалежно від наявності вини [8].

Отже, наводився склад загального (генерального) делікту та одного зі спеціальних деліктів, в якому вина не визначалась обов'язковим елементом складу правопорушення.

Аналогічно у постанові № 4 від 31 березня 1995 року щодо справ про відшкодування моральної (немайнової) шкоди Пленум Верховного Суду України визначав обов'язковими елементами складу делікту наявність шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні [9].

Із набранням чинності у 2004 році ЦК України зазначений підхід Верховного Суду України у своїй правозастосовній практиці аж до припинення відправлення ним правосуддя не змінювався. Зокрема, у справі № 6-108цс13 Верховним Судом України проаналізовано положення статей 1166, 1167, 1187, 1188 ЦК України та зазначено про встановлення в цивільному праві України змішаної системи деліктів, до якої входить: по-перше, правило генерального делікту, відповідно до якого будь-яка шкода (в т. ч. моральна), завдана потерпілому неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала; по-друге, правило спеціальних деліктів, яке передбачає особливості відшкодування шкоди, завданої у певних спеціально обумовлених у законодавстві випадках (спеціальними суб'єктами, у спеціальний спосіб тощо) [10].

Умовами застосування генерального делікту Верховний Суд України визначив завдання шкоди (майнової, моральної) неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю, наявність причинного зв'язку між цими діями (бездіяльністю) і шкодою та вина заподіювача [10]. Також наголошено, що за правилом генерального делікту відповідальність за завдання шкоди покладається на особу, яка цю шкоду завдала, тобто на безпосереднього заподіювача [10].

В іншій справі Верховним Судом України визначено такий склад генерального делікту загальною підставою відповідальності, а також вказано, що «відсутність будь-якої з цих умов є підставою для звільнення особи від відповідальності, якщо інше не встановлено законом» [11]. Аналогічний висновок про можливість

застосування цивільно-правової відповідальності за ст. 1166 ЦК України лише за наявності всіх елементів складу цивільного правопорушення зроблено Верховним Судом України й у справі №6-305цс15 [12].

Отже, Верховним Судом України розмежовано генеральний і спеціальні делікти та визначено склад генерального делікту. Також вказано, що підставою настання цивільної відповідальності за правилами генерального делікту є встановлення наявності всіх його елементів у процесі доказування у справі.

Зважаючи на змагальність у цивільному процесі, яка полягає насамперед у обов'язку доказування кожною стороною тих обставин, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, актуальним з точки зору судової практики є визначення розподілу елементів складу генерального делікту, які має доводити та чи інша сторона. Так, розглядаючи наявність неоднакового застосування судом касаційної інстанції ст. 1166 ЦК України, Верховний Суд України зробив висновок, що «аналіз наведених норм дає підстави для висновку про те, що законом не покладається на позивача обов'язок доказування вини відповідача в заподіянні шкоди, він лише повинен доказати факт заподіяння такої шкоди відповідачем та її розмір...» [13].

В іншій справі Верховний Суд України залишив у силі рішення апеляційної інстанції, яким було відмовлено в задоволенні позову, з мотивацією недостатності простого покладення на відповідача обов'язку доводити відсутність своєї вини у завданні шкоди, та вказав на необхідність доведення позивачем як факту завдання шкоди, так і її причин [14].

Отже, можна дійти висновку, що позивач у справах щодо деліктних правовідносин має обов'язок доказування наявності шкоди та її обсягу (розміру), а також ту обставину, що цю шкоду завдано саме відповідачем, а не якоюсь іншою особою.

Доказування цих фактів має передувати обов'язку відповідача доводити свою невинуватість, оскільки не виключено, що позивач не доведе факту завдання йому шкоди або причетність відповідача до її заподіяння.

Аналогічний підхід застосовується і Великою Палатою Верховного Суду, якою сформульовано висновок, що з огляду на презумпцію вини заподіювача шкоди (ч. 2 ст. 1166 ЦК України) відповідач звільняється від обов'язку відшкодувати шкоду, якщо доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого (ч. 5 ст. 1187 ЦК України). Особа, якій спричинено шкоду, подає докази, що підтверджують факт завдання шкоди за участю відповідача, розмір спричиненої шкоди, а також докази того, що саме відповідач її спричинив або є особою, яка відповідно до закону зобов'язана відшкодувати шкоду [15].

При цьому Велика Палата Верховного Суду поділяє раніше застосовний Верховним Судом України підхід, відповідно до якого підставою для відшкодування шкоди, завданої майну в порядку частини першої ст. 1166 ЦК України є наявність

таких елементів складу цивільного правопорушення як: шкода; протиправна поведінка її заподіювача; причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою заподіювача; вина. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільно-правова відповідальність не настає [16].

Також Верховний Суд із посиланням на ст. 1166 ЦК України доходить висновку, що законодавством саме на відповідача покладено обов'язок доведення відсутності вини у завданні шкоди. Разом із тим потерпілий має довести належними доказами факт завдання шкоди за участю відповідача, розмір завданої шкоди, а також факт того, що відповідач є заподіювачем шкоди [17].

Однак аналіз судових рішень свідчить про використання в окремих постановках Верховного Суду (у справах №№ 344/14256/15-ц, 686/6303/16-ц, 466/4051/15-ц, 752/20375/15-ц, 206/5784/16-ц, 203/2378/14-ц, 639/8460/15-ц, 708/1131/16-ц, 487/8939/15-ц, 643/8439/16-ц, 751/10921/16-ц, 757/37285/14-ц, 757/53159/16-ц, 647/405/16-ц) як висновку, зробленого на підставі положень статей 1166, 1167 ЦК України та п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1997 [8], фрази: «...з урахуванням визначених цивільним процесуальним законом принципів змагальності й диспозитивності цивільного процесу, саме на відповідача покладено обов'язок доведення відсутності вини у завданні шкоди, а позивач доводить наявність шкоди та її розмір».

Зазначена позиція, на підставі частини четвертої ст. 263 ЦПК України, застосовується в окремих випадках судами нижчих інстанцій як обов'язковий для врахування висновок Верховного Суду при виборі й застосуванні норми права до спірних правовідносин. При цьому робиться акцент саме на колі обставин, які має доводити позивач у такій категорії справ – лише наявність шкоди та її розмір, у зв'язку з чим на відповідача покладається обов'язок доказування відсутності його вини у завданні шкоди навіть за недоведеності факту завдання ним такої шкоди.

Однак у деяких з вказаних окремих постановках, крім зазначеної позиції, наводяться обставини встановлення наявності або відсутності причинно-наслідкового зв'язку між шкодою та діями чи бездіяльністю заподіювача шкоди. Також зазначається про невстановлення наявності шкоди або вини заподіювача шкоди.

У низці цих постановок виокремлюється склад генерального делікту, який потребує встановлення.

Подекуди судами першої та апеляційної інстанцій вказана фраза виривається з контексту постанов Верховного Суду та застосовується із протилежним значенням, ніж мала на увазі та чи інша колегія Верховного Суду при вирішенні судового спору.

За такого автономного застосування вказаної фрази як висновку Верховного Суду помилково ототожнюється поняття «відповідач» і «заподіювач шкоди», чим створюється передумова для застосування презумпції заподіяння шкоди відповідачем у справі.

Цей підхід залишає поза увагою такий обов'язковий елемент складу генерального делікту, як причинно-наслідковий зв'язок між шкодою та діянням, відсутність якого, як зазначалось вище, не повинна мати наслідком настання цивільно-правової відповідальності. Покладення на відповідача обов'язку доводити відсутність причинно-наслідкового зв'язку між шкодою та його діянням за обставин звільнення позивача від обов'язку доведення його наявності суперечить принципу змагальності сторін та диспозитивності цивільного судочинства.

На нашу думку, це зумовлено насамперед неправильним розумінням як положень статей 1166, 1167 ЦК України, якими чітко визначений обов'язок відшкодування шкоди лише особою, яка її завдала, а не будь-якою особою, вказаною у позові як відповідач, так і сутності деліктних правовідносин.

Зокрема, ще В. І. Кофман зазначав, що будь-яке змішання суб'єктивного та об'єктивного елементів (вини та причинного зв'язку) призводить до ігнорування останнього, оскільки визнання або невизнання наявності юридично значимого причинного зв'язку залежить виключно від того, передбачив або повинен був її передбачити заподіювач [18, с. 115–116]. На думку С. Д. Гринько, підміна причинності виною для цивільного права зовсім неправильна, оскільки в деліктних зобов'язаннях існує відповідальність незалежно від вини. Тому встановлення факту причинності є особливо необхідним [19, с. 66–79].

Оскільки генеральний делікт передбачає наявність усіх елементів його складу, кожен з них має бути встановлений під час судового розгляду, а підміна причинно-наслідкового зв'язку виною не відповідатиме законодавчо визначеним, науково обґрунтованим та практично застосовним засадам цивільно-правової відповідальності за завдану неправомірними діями чи бездіяльністю шкоду.

Отже, вищезазначена фраза при виборі й застосуванні норми права до спірних правовідносин не може бути застосована як висновок Верховного Суду щодо правовідносин генерального делікту, оскільки не відображає у повній мірі його складу та стосується конкретного учасника судового спору, для якого ця фраза була застосована Верховним Судом, а не усіх відповідачів у такій категорії справ.

Також слід зауважити, що однією з причин цього некоректного застосування висновків Верховного Суду є нечітка регламентація в процесуальному законі форми викладення таких висновків, неоднакове їх викладення різними колегіями чи палатами Верховного Суду за формою, а також відсутність законодавчого визначення порядку застосування висновків, зроблених колегіями, палатами, об'єднаними палатами чи Великою Палатою Верховного Суду.

Висновки. У правовідносинах генерального делікту обов'язковому доказуванню позивачем підлягають: факт заподіяння йому шкоди та її розмір; протиправність поведінки відповідача; причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою відповідача.

Відповідач має доказувати відсутність своєї вини у заподіянні шкоди позивачеві. Цивільна відповідальність відповідача у таких справах може наставати за умов доведення позивачем усіх обов'язкових для доказування останнім елементів генерального делікту та недоведення відповідачем відсутності своєї вини у заподіянні шкоди.

У справах щодо генерального делікту не підлягає самостійному застосуванню в якості обов'язкового для врахування висновку Верховного Суду теза стосовно покладення на відповідача обов'язку доведення відсутності вини у завданні шкоди, а на позивача – лише наявності шкоди та її розміру.

Перелік використаних джерел

1. Гринько С. Д. *Концептуальні засади визначення підстави та умови виникнення деліктних зобов'язань за правом Стародавнього Риму. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 4. С. 66–69. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/17.pdf (дата звернення: 26.10.2020).*

2. Матвеев Г. К. *Вина в советском гражданском праве. Киев: Изд-во КГУ, 1955. 380 с.*

3. Южека Р. С. *Юридичний склад цивільного правопорушення. Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з доб. вищ. освіти (Дніпро, 28 трав. 2019р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2019. С. 177–179.*

4. Ківалова Т. С. *Класифікація зобов'язань відшкодування шкоди. Юридичний вісник. 2011. № 1. С. 40–46.*

5. Гринько С. Д. *Значення вини в деліктних зобов'язаннях. Університетські наукові записки. 2009. № 2. С. 51–57.*

6. Міщук В. В. *Делікт як підстава цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. Університетські наукові записки. 2013. № 3. С. 146–151.*

7. Карнаух Б. П. *Генеральний делікт vs. делікт необережності: ми не такі різні, як заведено вважати. Порівняльно-правові дослідження: українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал. 2012. № 1–2. С. 229–236.*

8. *Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення: 26.10.2020).*

9. *Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 26.10.2020).*

10. *Постанова Верховного Суду України від 06.11.2013 № 6-108цс13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/35667389> (дата звернення: 26.10.2020).*

11. *Постанова Верховного Суду України від 12.02.2014 № 6-168цс13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37908431> (дата звернення: 26.10.2020).*

12. *Постанова Верховного Суду України від 03.06.2015 № 6-305цс15.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45360025> (дата звернення: 26.10.2020).
13. *Постанова Верховного Суду України від 03.12.2014 № 6-183цс14.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41849921> (дата звернення: 26.10.2020).
14. *Постанова Верховного Суду України від 23.08.2017 № 676/4719/15-ц.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68742290>.
15. *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.06.2019 № 461/8496/15-ц.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424027>.
16. *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.05.2018 № 629/4628/16-ц.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75296547>.
17. *Постанова Касаційного цивільного Суду Верховного Суду від 03.06.2020 № 554/10836/16-ц.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89732757>.
18. Кофман В. И. Основные вопросы причинной связи. Вестник Ленинградского университета. 1950. № 10. С. 115–116.
19. Гринько С. Д. Причинно-наслідковий зв'язок як об'єктивна умова виникнення деліктних зобов'язань в Україні. Університетські наукові записки. 2010. № 2. С. 66–79.

References

1. Hryn'ko S. D. Kontseptual'ni zasady vyznachennia pidstavy ta umovy vynyknennia deliktnykh zobov'iazan'za pravom Starodavn'oho Rymu. Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal. 2015. № 4. p. 66–69. URL: http://lsej.org.ua/4_2015/17.pdf (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]
2. Matveev H. K. Vyna v sovetskom hrazhdanskom prave. Kyev: Yzd-vo KHU. 1955. 380 p. [ukr.]
3. Yuzheka R.S. Yurydychnyj sklad tsyvil'noho pravoporushennia. Aktual'ni doslidzhennia pravovykh ta ekonomichnykh protsesiv u konteksti ievrointehratsii: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. zdob.vysch.osvity (m. Dnipro, 28 trav. 2019r.). Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 2019. p. 177–179. [ukr.]
4. Kivalova T. S. Klasyfikatsiia zobov'iazan' vidshkoduvannia shkody. Yurydychnyj visnyk. 2011. № 1. p. 40–46. [ukr.]
5. Hryn'ko S. D. Znachennia vyny v deliktnykh zobov'iazanniakh. Universytets'ki naukovi zapysky. 2009. № 2. p. 51–57. [ukr.]
6. Mischuk V. V. Delikt iak pidstava tsyvil'no-pravovoi vidpovidal'nosti za shkodу, zavdanu dzherelom pidvyschenoi nebezpeky. Universytets'ki naukovi zapysky. 2013. № 3. pS. 146–151. [ukr.]
7. Karnaukh B. P. Heneral'nyj delikt vs. delikt neoberezhnosti: my ne taki rizni, iak zavedeno vvazhaty. Ukrains'ko hrets'kyj mizhnarodnyj naukovyj iurydychnyj zhurnal «Porivnial'no pravovi doslidzhennia». 2012. № 1–2. p. 229–236. [ukr.]

8. *Pro praktyku rozghliadu sudamy tsyvil'nykh sprav za pozovamy pro vidshkoduvannia shkody: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 6 vid 27.03.1992.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

9. *Pro sudovu praktyku v spravakh pro vidshkoduvannia moral'noi (nemajnovoi) shkody: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 4 vid 31.03.1995.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

10. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06.11.2013 № 6-108tss13.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/35667389> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

11. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 12.02.2014 № 6-168tss13.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37908431> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

12. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 03.06.2015 № 6-305tss15.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45360025> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

13. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 03.12.2014 № 6-183tsc14.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41849921> (data zvernennia: 26.10.2020). [ukr.]

14. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23.08.2017 № 676/4719/15-ts.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68742290>. [ukr.]

15. *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 05.06.2019 № 461/8496/15-ts.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424027>. [ukr.]

16. *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 23.05.2018 № 629/4628/16-ts.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75296547>. [ukr.]

17. *Postanova Kasatsijnoho tsyvil'noho Sudu Verkhovnoho Sudu vid 03.06.2020 № 554/10836/16-ts.* URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89732757>. [ukr.]

18. *Kofman V. Y. Osnovnye voprosy prychynnoj svyazy. Vestnyk Lenynhradskoho unyversyteta. 1950. № 10. p. 115–116.* [ukr.]

19. *Hryn'ko S. D. Prychynno-naslidkovyj zv'язok iak ob'iektynna umova vynykennia deliktnykh zobov'iazan'v Ukraini. Universytets'ki naukovi zapysky. 2010. № 2. p. 66–79.* [ukr.]

СВОЯК Д. Значення складу генерального делікту у процесі доказування під час вирішення спору.

У статті на прикладах наукових праць і правозастосовної практики визначається склад генерального делікту та розподіл між сторонами спору обов'язку доказування його елементів. Наводяться випадки некоректного запозичення з рішень Верховного Суду судами нижчих інстанцій цитат щодо розподілу такого обов'язку.

Ключові слова: генеральний делікт, шкода, відшкодування шкоди, обов'язок доведення, склад делікту, причинно-наслідковий зв'язок, вина.

СВОЯК Д. Значение состава генерального деликта в процессе доказывания при разрешении спора.

В статье на примерах научных работ и правоприменительной практики определяется состав генерального деликта и распределение между сторонами спора обязанности доказывания его элементов. Приводятся случаи некорректного заимствования из решений Верховного Суда судами низших инстанций цитат относительно распределения такой обязанности.

Ключевые слова: генеральный деликт, вред, возмещение вреда, обязанность доказывания, состав деликта, причинно-следственная связь, вина.

SVOIAK D. The value of the general tort in the process of proving the dispute.

In this article an author determines the composition of the general tort, which in modern domestic legal doctrine consists of harm, wrongful conduct of the perpetrator, the causal link between the actions of the perpetrator and the consequences of harm, and the fault of the perpetrator on the examples of scientific works and law enforcement practice,.

It is pointed out that the court must establish all the elements of a general tort as a necessary condition for the occurrence of civil liability for damage caused by actions or omissions.

Given the principle of adversarial proceedings, it is justified to clearly distinguish between the parties to the tort dispute the obligation to prove the presence or absence of a particular element of the general tort.

There have been cases of incorrect borrowing from the decisions of the Supreme Court by the courts of lower instances of the citation on the distribution of such a duty and its use as mandatory to consider the conclusion when choosing and applying the rule of law to the disputed relationship.

Meanwhile, the use of a separate phrase taken out of the context of a court decision in a particular case with the relevant parties, as mandatory to consider the conclusion, leads to the substitution of causation and affects the distribution of responsibilities for proving elements of a general tort between the parties.

In this connection, the defendant is unreasonably obliged to prove not only his absence of guilt, but also his non-involvement in the damage.

Although, according to scientific research, as well as a long-standing law enforcement tradition of proving the existence of damage, its size, illegal behavior of the perpetrator, the causal link between the damage and the wrongful acts of the perpetrator is the responsibility of the person who appropriately claims and asks to protect his/her violated right.

Keywords: general tort, damage, reparation, obligation to prove, composition of the tort, causation, guilt.